

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการติดตามผลมหัพัตติต สาขาวิชานิตศการศึกษาลลลพัฒนาหลักสูตร บัฒติตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คังนััน ไบทพนี้ผู้วิจัยจะไต้กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ ตามลำคัคังนัคือ ภูมิหลังของหลักสูตรครุศาสตร์มหัพัตติตสาขาวิชานิตศการศึกษาลลลพัฒนาหลักสูตร ความหมาย ความสำคัญและวิธีค้ำเนินการติดตามผล และสาระสำคัญของการวิจัยที่เกี่ยวข้งกับการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาคังภายในประเทศและต่างประเทศ

ภูมิหลังของหลักสูตรครุศาสตร์มหัพัตติต สาขาวิชานิตศการศึกษาลลลพัฒนาหลักสูตร

ในปี พ.ศ. 2514 คณะบัฒติตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไต้เปิดสาขาวิชานิตศการศึกษาลลลพัฒนาหลักสูตรในระดับปริญญาโทขึ้นเป็นปีแรกในแผนกวิชาบริหารการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คังนัก่อนปี พ.ศ. 2514 วิชาการนิตศการศึกษาก็ไต้เปิดสอนโดยแทรกอยู่ในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาคังต่าง ๆ ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท บ้างแล้ว กล่าวคือ

ในปี พ.ศ. 2496 วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ไต้เปิดสอนทางค้ำเนินการบริหารการศึกษาคังในระดับปริญญาตรี โดยม็วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งแผนกนี้ เพื่ออบรมและผลิตคังบริหารการศึกษาคัง ไต้กำหนดหน่วยกิตที่จะต้องเรียนไมคังน้อยกว่า 120 หน่วยกิต ปรากฏว่ามีวิชา Educational Supervision อยู่ด้วย 3 หน่วยกิต อยู่ในหมวดวิชาบั้งคัคเฉพาะของสาขาวิชาบริหารการศึกษาคัง (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ 2514: 259 - 263)และหลักสูตรไต้เปลี่ยนแปลงไปในปี พ.ศ. 2500 ซึ่งใช้ถึงปี พ.ศ. 2504 ก็ยังคงมีวิชานี้อยู่ หลักสูตรปี พ.ศ. 2505 และปี พ.ศ. 2508 และหลักสูตรปัจจุบันก็ยังคงมีวิชา Educational Supervision เป็นวิชาบั้งคัคในสาขาวิชาบริหารการศึกษาคังในระดับปริญญาตรีของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร แต่ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งและส่วนน้อยเท่านั้น เพราะวิชาส่วนใหญ่เน้นหนักทางค้ำเนินการบริหารการศึกษาคังเพื่อผลิตผู้บริหารการศึกษาคังเท่านั้น

เกี่ยวกับการพัฒนาการทางด้านการนิเทศการศึกษาในปี พ.ศ. 2504 (เสริมจิต ชูพินิจ 2514 : 11 - 12) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดสอนสาขาการนิเทศและการบริหารการศึกษา (Educational Supervision and Administration) ซึ่งเป็นหลักสูตร 2 ปี ความมุ่งหมายของโครงการปริญญาครุศาสตร์ หลักสูตร 2 ปี จัดให้สำหรับนิสิตซึ่งได้รับปริญญาตรีบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสถานศึกษาอื่นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับรองหรือให้ผู้ที่ผ่านปีที่ 3 ของการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามหลักสูตรที่รับรองเทียบให้ในสาขาวิชาอื่น ๆ จากสถาบันต่าง ๆ ที่นิสิตนักศึกษาต้องการเป็นครู นักบริหารหรือศึกษานิเทศก์ นิสิตและนักศึกษาในหลักสูตรนี้ได้ผ่านปริญญาตรี หรือได้ผ่านการเรียนวิชาจนถึงปีที่ 3 ซึ่งถือเสมือนว่าได้เรียนวิชาเอกมาแล้ว จึงทำให้นิสิตหลักสูตร 2 ปีนี้มีเวลาเพียงพอสำหรับการเรียนทางด้านวิชาชีพ (Professional Field) นี้โดยเฉพาะมากกว่านิสิตหลักสูตร 4 ปี นิสิตที่เข้าเรียนโดยเลือกสาขาวิชาการนิเทศและการบริหารการศึกษาเป็นวิชาเอก ต้องมีวุฒิเช่นเดียวกับนิสิตที่เข้าเรียนปริญญาครุศาสตร์หลักสูตร 2 ปีและต้องมีประสบการณ์ในด้านการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี การเข้าเรียนจะต้องผ่านการสอบคัดเลือก การเรียนจะต้องเรียนทั้งหมด 60 หน่วยกิต เป็นวิชาบังคับทั่วไป 26 หน่วยกิต วิชาบังคับของแผนก 34 หน่วยกิต

หลักสูตรที่ใช้เรียนนี้คงใช้แบบเดิมตลอดมา จนถึงปี พ.ศ. 2512 จึงได้งดรับนิสิตในสาขาวิชานี้เป็นการชั่วคราว ทั้งนี้ เป็นเพราะต้องการยกระดับวิชาชีพการนิเทศการศึกษาให้สูงขึ้น โดยมีหลักสูตรระดับปริญญาโท และประกาศนียบัตรชั้นสูงของคณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอน ในปี พ.ศ. 2505 ในเรื่องการฝึกงานของนิสิตที่เรียนในสาขาการนิเทศและการบริหารการศึกษาหลักสูตร 2 ปี นั้น นิสิตจะต้องทำการฝึกงานแทนการฝึกสอนเป็นเวลา 3 เดือน โดยส่งไปฝึกตาม กรม กอง ต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ และที่สถานศึกษาอื่น ๆ ตามความเหมาะสมที่จะให้ความรู้และประสบการณ์สำหรับนิสิตและทุกคนจะต้องเขียนวิทยานิพนธ์

ในปี พ.ศ. 2505 คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งจัดตั้งขึ้นเป็นทางการในปีนี้ได้เปิดสอนการศึกษาทางด้านการนิเทศการศึกษาชั้นในสาขาวิชาบริหารการศึกษาและการนิเทศการศึกษา (Administration and Supervision) โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อจัดการฝึกฝนอบรมทางอาชีพสำหรับผู้เตรียมตัวจะเป็นครูใหญ่

ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศกร และเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา และช่วยให้มีความก้าวหน้า
ในอาชีพสาขาวิชาการบริหาร และการนิเทศการศึกษา และเพื่อพัฒนาระบบของการนิเทศและ
การบริหารการศึกษาของไทยให้เหมาะสม โดยการวิจัยและการศึกษาค้นคว้า(จีระพันธุ์ พูลพัฒน์
2514 : 203)

ต่อมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรและได้เปลี่ยนชื่อสาขาวิชาไป คือ เรียกแผนกวิชา
บริหารการศึกษา แต่ก็ยังมีวิชา Principles of Supervision of Instruction
(จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ 2514 : 273) เป็นวิชาที่สัมพันธ์การบริหารการศึกษาซึ่งบังคับเรียนในสาขา
วิชาบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทมหัตถิต และระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง

ปี 2514 ภาควิชาบริหารการศึกษา ได้เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร โดยใช้หลักสูตร ปี 2512 ต่อมาได้มีการปรับปรุง
หลักสูตร เมื่อปี 2516 และได้ใช้หลักสูตรนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร มี
วัตถุประสงค์ดังนี้คือ

- เพื่อฝึกอบรมบุคคลที่จะเป็นศึกษานิเทศก์ นักพัฒนาหลักสูตร หัวหน้าหมวดวิชา
หัวหน้าสาขาวิชา อาจารย์นิเทศก์ หัวหน้าหน่วยนิเทศการฝึกสอน

- เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพนิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร นักวิชา-
การและสนับสนุนการพัฒนาหลักการนิเทศการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรของไทยโดยการศึกษา
ค้นคว้าและวิจัย

- เพื่อสนองความต้องการในด้านกำลังคนระดับผู้บริหารทางวิชาการของประเทศไทย
ให้เพียงพอ โดยสร้างสรรค์และเตรียมผู้นำทางการศึกษาที่ได้รับการศึกษาอบรมอย่างดีในการ
นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 48 หน่วยกิต (ภาควิชาบริหารการศึกษา 2528)

ความหมาย ความสำคัญและวิธีดำเนินการติดตามผล

ในการศึกษาเกี่ยวกับการติดตามผลนี้ ได้มีผู้เห็นความสำคัญและให้ความหมายของการติดตามผลไว้หลาย ๆ ท่าน ดังนี้คือ

ลี (Lee 1970) กล่าวว่า การติดตามผล หมายถึง

1. กระบวนการหาข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับผู้ที่จบการศึกษาไปแล้ว ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการแนะแนวและให้บริการต่อผู้จบการศึกษา

2. โครงการที่จะรวบรวมสถานภาพของผู้สำเร็จการศึกษาที่เรียนสำเร็จจากหลักสูตรวิชาชีพ เพื่อจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานและการฝึกงาน

อีริกสัน (Erickson 1947 : 9) ได้ให้ความหมายของการติดตามผลไว้ว่า

" การติดตามผลเป็นบริการติดตามข่าวสารของผู้ที่จบการศึกษาไปแล้ว และเพื่อจะส่งเสริมและให้บริการต่อเนื่องกับผู้ที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว "

นอกจาก อีริกสัน (Erickson) แล้ว วอลควิสต์ (Wahlquist 1958 : 191-196)

ให้ความหมายของการติดตามผล ไว้ว่า

คำว่า การติดตามผลนั้นใช้ตรวจสอบประสิทธิภาพของการให้บริการในโรงเรียนและตรวจสอบ โปรแกรมการเรียนการสอนของโรงเรียน เมื่อผู้สำเร็จการศึกษาได้จบการศึกษาไปแล้ว นอกจากนี้ การติดตามผลยังเป็นเทคนิคในการประเมินผล ความเหมาะสมของโปรแกรมการสอน ทั้งในขณะที่ยังสอนและหลังจากการสอนได้เสร็จสิ้นลงแล้ว

อาบักเกิล (Arbuckle : 115) ได้กล่าวว่า " การติดตามผลไม่เพียงแต่เป็นการประเมินโปรแกรมการเรียนการสอนและผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่ช่วยเหลือผู้สำเร็จการศึกษาในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของคน เพื่อให้การทำงานดีขึ้นและมั่นคงยิ่งขึ้น "

เบอร์ดีและคณะ (Berdie and Others 1963 : 150) กล่าวว่า " การติดตามผล คือ การรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ จากผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว "

นอร์ริสและคณะ (Norris and Others 1960 : 302) มีแนวความคิดว่า

" การติดตามผลเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับประเมินผลผลิตของโรงเรียน " ซึ่งแนวความคิดนี้สอดคล้องกับความหมายที่ วราภรณ์ บวรศิริ ได้กล่าวไว้ว่า " การติดตามผลเป็นรูปแบบของงานวิจัยชนิดหนึ่ง "

จุดประสงค์ของการติดตามผล

กูด (Good 1973 : 246) กล่าวถึง การติดตามผลว่า โดยทั่วไปมีจุดประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการแนะแนว
2. เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของนักศึกษา
3. เพื่อช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษาได้ฟื้นฟูแผนการเรียนในด้านวิชาชีพ
4. เพื่อปรับปรุงโปรแกรมการสอน
5. เพื่อให้ได้ความคิดและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร
6. เพื่อให้ได้ข่าวสาร ข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่มีประสิทธิภาพ

เหมาะสมกับความต้องการของผู้สำเร็จ และสังคม

ฟรอลิช (Froehlich 1962:304-307) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการติดตามผลไว้ว่า

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นการประเมินผลโครงการแนะแนวและการจัดการเรียนการสอน
3. เพื่อทราบว่าผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้าง
4. เพื่อทราบข้อดีและข้อบกพร่องของโครงการของโรงเรียนในด้านวิชาการและกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการแนะแนวอาชีพ
6. เพื่อให้ผู้สอนได้ทราบผลการอบรมสั่งสอนของตน

สำหรับสตูปและคณะ (Stoop and Others 1958 : 196) ได้กล่าวว่ามีจุดมุ่งหมายในการติดตามผลคือ

1. เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่นักเรียนเก่าว่า โรงเรียนยังมีความสนใจในความก้าวหน้าและความสะดวกสบายของตน
2. เพื่อการวิเคราะห์ผลของหลักสูตร
3. เพื่อให้ได้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับงานอาชีพ
4. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร

5. เพื่อใช้ฝึกฝนนักเรียนตามความต้องการของสังคม
6. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาป้องกันการออกจากโรงเรียนกลางคัน
7. เพื่อฝึกให้นักเรียนเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวและพอใจในการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน
8. เพื่อจัดบริการแนะแนว และจัดการศึกษา

อาบักเกิล (Arbuckle 1953 : 115) กล่าวว่า

การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาไม่เพียงแต่เป็นการประเมินโปรแกรมการเรียนการสอนและนักเรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่จะให้ความช่วยเหลือผู้สำเร็จการศึกษาในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของงานเพื่อให้การทำงานมั่นคงและดียิ่ง ๆ ขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลการปฏิบัติงาน นอกจากจะใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนแล้ว ยังใช้เป็นข้อมูลในการฝึกอบรมผู้ที่ยังศึกษาอยู่และใช้ส่งเสริมผู้สำเร็จการศึกษาให้ผลการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น

ยุพา อุดมศักดิ์ กล่าวว่า

เมื่อได้พิจารณาถึงประโยชน์ของการติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาแล้วผู้บริหารสถานศึกษาที่ใคร่จะทำเรื่องนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นควรจะได้วิเคราะห์หาคำตอบให้กับคำถาม 3 คำถาม ต่อไปนี้เสียก่อนคือ

1. ท่านได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรไว้ชัดเจนเพียงใด ในแง่ของพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่คาดหวังไว้เมื่อนักศึกษาเรียนจบหลักสูตรแล้ว (expected outcomes) กล่าวคือ
  - 1.1 บัณฑิตของท่านสามารถ (ทักษะ) ทำอะไรได้บ้างในสาขาวิชาชีพของท่าน
  - 1.2 บัณฑิตของท่านมีคุณลักษณะแห่งการเป็นคน ที่จะส่งเสริมการ เป็นกำลังคนที่คืออย่างไรบ้าง
2. วิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้และวิธีการสอนต่าง ๆ ช่วยทำให้สัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายจริงหรือไม่เพียงใด
3. ท่านได้ทำการประเมินผลขั้นสุดท้าย ก่อนบัณฑิตแต่ละคนจากท่านไปด้วยวิธีไหน และได้ผลอย่างไร

เมื่อตอบคำถามทั้ง 3 คำถามนี้แล้ว จึงค่อยลงมือติดตามผลบัณฑิต โดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นเกณฑ์ ซึ่งอาจต้องติดตามผล 3 ทาง คือ

1. บัณฑิตที่สำเร็จไปแล้วแต่ละรุ่น (แล้วแต่จะกำหนดรุ่น)
2. ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต (ผู้ใช้)
3. หน่วยงานที่คิดว่าน่าจะใช้บัณฑิต (การศึกษาภาคกลาง)(ยุพา อุดมศักดิ์ 2515 :

13 - 14)

จากการศึกษาเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่า การติดตามผลนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อบุคคลหลายฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ผู้สำเร็จการศึกษา จะเกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนหรือสถาบันยังเห็นความสำคัญและให้ความสนใจในตัวเขาเหล่านั้นอยู่ สตูป (Stoop:1958) ซึ่งผลที่ตามมาคือ ทำให้เกิดความผูกพันต่อกันและยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อสถาบันต้องการ

2. เกี่ยวข้องในเรื่องของหลักสูตร จะช่วยให้ได้ข้อมูลเพื่อนำมาประกอบในการประเมินผลหลักสูตร และพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานต่อไป นอกจากนี้ยังใช้พิจารณาในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษา (Post-graduates) และการศึกษาผู้ใหญ่ได้ด้วย เว็ตตี (Wetty 1950 : 546)

3. ผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) ข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลจะเป็นข้ออ้างอิงที่จะนำมาประกอบในการแนะแนวแก่นักเรียนหรือนักศึกษาในปัจจุบันที่จะตัดสินใจในการเลือกอาชีพหรือศึกษาต่อหลังจากที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว (บุญจิตต์ ณ ลำเลียง 2512 : 8 - 9)

วิธีดำเนินการติดตามผล

ในการดำเนินการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษานี้ เบอร์ดี้ และคณะ (Berdie and Others 1963 : 150) ได้เสนอแนะแนวทางในการดำเนินการติดตามผลไว้ว่า

1. ประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างคณะผู้บริหารการศึกษาถึงความต้องการในการติดตามผลและเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา

2. ตั้งวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่สถานศึกษาจะได้รับ

3. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการศึกษาติดตามผล
  4. นำวัตถุประสงค์และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ไปพบทวนร่วมกับคณะครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อฟังข้อเสนอแนะและขอความช่วยเหลือ
  5. วิธีการและขบวนการต่าง ๆ รวมทั้งการวิเคราะห์ผล จะต้องมีความเชื่อถือได้ ดังนั้น จึงควรอาศัยผู้ชำนาญพิเศษ ซึ่งได้แก่ นักสถิติ นักวิจัย เพื่อช่วยในการวางแผนและเขียนแบบสอบถาม
  6. มีการวางแผนและเตรียมงานอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  7. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง อาจเลือกตามปีสำเร็จ จากชั้นเรียน หรือจากกลุ่มเฉพาะก็ได้ตามความเหมาะสม
  8. ต้องตัดสินใจล่วงหน้าว่าอย่างน้อยควรจะได้แบบสอบถามคืนมาเท่าใดเพราะการได้รับมาทั้งหมดย่อมเป็นไปได้ แต่ถ้าได้รับคืนมาน้อยเกินไปก็จะไม่ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ในการสรุปผล
  9. นำผลที่ได้ไปใช้เป็นประโยชน์
- ดีม (Deam 1970 : 674) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาและความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อวิธีการเหล่านั้น ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่จะนำไปใช้ในการดำเนินการติดตามผลมีดังนี้
1. วัตถุประสงค์เบื้องต้นในการติดตามผล ควรจะประเมินและปรับปรุงเกี่ยวกับการดำเนินการของสถาบันว่า บรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือไม่ หลักสูตรเนื้อหาวิชาต่าง ๆ การให้บริการแนะแนวและการสอน
  2. ควรมีหน่วยงานเฉพาะเพื่อการศึกษาติดตามผล ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง
  3. การดำเนินงานของหน่วยงานจะต้องอยู่ภายใต้การสั่งการของคณะกรรมการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วยคณาจารย์ ผู้บริหาร นักศึกษาปัจจุบัน และกรรมการที่อยู่นอกวงการศึกษา
  4. กรรมการที่ปรึกษาที่อยู่นอกวงการศึกษานั้น ควรเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักศึกษาเก่าที่ต้องการติดตามผล
  5. ข้อสรุปที่ได้จากการติดตามผลนี้ ควรจัดพิมพ์เผยแพร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเผยแพร่ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาได้รับทราบด้วย

6. การติดตามผลนั้นถ้าใช้กับนักศึกษาที่ออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จหลักสูตรหรือเป็นนักศึกษาผู้ใหญ่ ควรทำการติดตามผล 2 ครั้ง ส่วนนักศึกษาในสายอาชีพเทคนิคควรทำการติดตามผล 3 ครั้ง

7. ข้อเท็จจริงที่ควรจบรวมรวมได้จากนักศึกษาเก่า ได้แก่ งานที่นักศึกษาเก่าทำอยู่หรืองานที่ทำหลังจากออกจากสถาบันการศึกษาแล้ว ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเพิ่มสถาบันการศึกษาแก่นักศึกษาปัจจุบันและอนาคต ความพึงพอใจในการประกอบอาชีพของนักศึกษาเก่าและความประทับใจที่ได้รับจากสถาบันการศึกษา

8. วิธีการที่ใช้ในการติดตามผล ควรจะประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมกัน เช่น รายงานจากนายจ้าง การสัมภาษณ์ รายงานจากสถาบันการศึกษา การติดต่อทางโทรศัพท์ และการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์

9. เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ รายงานจากนายจ้างและจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ แบบวิเคราะห์บันทึกต่าง ๆ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบแสดงความคิดเห็น

10. แหล่งต่าง ๆ ที่ควรติดต่ออย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยในการติดตามผล ได้แก่ นักศึกษาเก่า ผู้บังคับบัญชาหรืออาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษา อาจารย์ อาจารย์แนะแนว ผู้บริหารของสถาบันการศึกษาชั้นสูงรวมทั้งนายทะเบียน

11. ควรจะมีการคำนวณค่าใช้จ่าย และจัดตั้งงบประมาณเฉพาะไว้ในงบประมาณประจำปีของสถาบันศึกษานั้น ๆ

12. สถาบันการศึกษาควรพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธีการ เมื่อปรากฏผลว่าการดำเนินงานมีสิ่งบกพร่อง

13. สิ่งที่สถาบันควรจัดทำ คือ การเตรียมนักศึกษารุ่นใหม่เพื่อการติดตามผลในอนาคต จัดทำทำเนียบนักศึกษาเก่าให้ทันสมัยอยู่เสมอ จัดวางแผนรวมเพื่อการศึกษาติดตามผลของสถาบันการศึกษาและวางแผนอย่างละเอียดในการติดตามผลแต่ละครั้ง

นั่นคือ วิธีการติดตามผลนั้น การดำเนินการขั้นแรกคือ การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อวางแผนในการปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอน ได้แก่ การตั้งวัตถุประสงค์ของการติดตามผล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล งบประมาณที่ใช้ การวิเคราะห์และสรุปผลอย่างมีหลักเกณฑ์ การนำผลที่ได้ใช้ประโยชน์อย่างจริงจังและการเผยแพร่ผลที่ได้รับไปสู่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง

ในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีดำเนินการติดตามผลนี้ นอร์ริสและคณะ (Norris and Others: 308 - 310) ได้ให้แนวทางในการเลือกกลุ่มตัวอย่างไว้ดังนี้

1. สถานที่ทางภูมิศาสตร์ที่จะใช้ควรครอบคลุมพื้นที่เพียงใด และจะติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันใดบ้าง
2. ผู้ที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างจะเป็นประเภทใด เช่น เลือกเฉพาะผู้สำเร็จการศึกษาหรือเฉพาะผู้ที่ออกจากสถานศึกษากลางคัน
3. ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างควรจะเว้นระยะห่างจากเวลาที่สำเร็จการศึกษาไปยาวนานเท่าใด
4. การสุ่มตัวอย่างควรจะครอบคลุมระดับชั้นใดบ้าง ทั้งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการติดตามผลเป็นหลัก
5. จำนวนนักเรียนหรือนักศึกษาที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจะมีจำนวนเท่าใด จะใช้ประชากรทั้งหมดหรือจะใช้วิธีสุ่มตัวอย่างออกมา

และสำหรับ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ นั้น โฟรลิช (Froehlich 1962:309) ได้ให้เกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถามไว้ดังนี้

1. แบบสอบถามจะต้องไม่ใช้เวลาในการตอบมากเกินไป
2. ควรมีการคำนึงถึงการปรับตัวหลังจากการเป็นนักเรียนหรือนักศึกษาแล้วด้วย
3. ข้อมูลที่ได้มา สถานศึกษานั้น ๆ ควรเป็นผู้ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยตนเอง

ซึ่งในเรื่องแบบสอบถามนี้ เบอร์ดี้และคณะ (Berdie and Others) ได้เสนอแนะตัวอย่างแบบสอบถามเกี่ยวกับการติดตามผลของมหาวิทยาลัยมินิโซต้า (University of Minnesota) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้คือ

1. ข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ ที่อยู่ ฐานะการสมรส จำนวนบุตร ระยะเวลาที่ทำงาน หน้าที่และความรับผิดชอบ รายได้ ประสบการณ์ในอาชีพต่าง ๆ หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ความรู้สึกที่มีต่องานนั้น ๆ
2. การเข้าศึกษาต่อในสถาบันชั้นสูง ได้แก่ เหตุผลที่เข้าศึกษาต่อ ผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริม

3. ข้อมูลอื่น ๆ เช่น การเข้าเป็นสมาชิกสมาคมต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ที่ชออ่าน
การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

จะเห็นได้ว่า การติดตามผล (Follow-up Study) ไม่เพียงแต่เป็นการประเมินผลโปรแกรมการเรียนการสอนและผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สำเร็จการศึกษาในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของงาน เพื่อให้การทำงานดีขึ้นและมั่นคงขึ้น และช่วยประเมินผลงานที่ผ่านมาแล้วด้วย อาบักเกิล (Arbuckle 1953 : 115) ดังนั้น การติดตามผล จึงเป็นเรื่องสำคัญที่สามารถจะใช้ได้กับผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับ (บุญจิตต์ ฅ ลำเลียง 2510 : 8-9) ทุกประเภท เพราะในฐานะของครูอาจารย์ผู้ทำการสอนย่อมมีความสนใจที่จะทราบว่านักเรียน นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วนั้นได้ประสบความสำเร็จหรือประสบความสำเร็จล้มเหลวในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปอย่างไร เพื่อที่จะได้นำข้อบกพร่องต่าง ๆ เหล่านั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้ผู้สำเร็จการศึกษารุ่นต่อไปได้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สำเร็จการศึกษารุ่นก่อนๆ ที่มีปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้อีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามผล

ในการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศนั้น ผู้วิจัยพบว่า การติดตามผลนั้น ได้ทำการวิจัยในหลายลักษณะ เช่น ติดตามผลการปฏิบัติงาน โดยมีจุดประสงค์จะศึกษาสภาพการทำงานของผู้ที่จบการศึกษาไปแล้วทั้งระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท เพื่อทราบถึงปัญหาในการปฏิบัติงาน ตลอดจนประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้จบการศึกษา เพื่อนำมาปรับปรุงประสิทธิภาพของมหัพัตติในรุ่นต่อ ๆ มาภายหลัง การติดตามผลลักษณะนี้ จะทำการวิจัยควบคู่ไปกับการประเมินผลหลักสูตรเพื่อศึกษาว่าหลักสูตรบรรลุมัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เพื่อประโยชน์ที่จะได้นำผลการประเมินผลหลักสูตรโดยรวม ข้อมูลและข้อเสนอแนะจากผู้จบการศึกษาไปแล้วมาปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนและความต้องการของสังคมต่อไป ผู้วิจัยจะได้เสนอให้พิจารณาประกอบกันทั้งผลงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศเฉพาะระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอกเท่านั้น ดังต่อไปนี้

งานวิจัยภายในประเทศ

วนิดา นิโลตม, ม.ล. ต้อย ชุ่มสายและสวัสดิ์ ปทุมราช (2505) ได้ทำการติดตามผลผู้ที่สำเร็จปริญญาทางการศึกษาจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร โดยได้สำรวจสภาวะความเป็นอยู่ของผู้จบปริญญาตรีทางการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2497-2503 ผลวิจัยพบว่าบัณฑิตได้สอนในวิชาที่ตนถนัด และมีความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี ผู้บังคับบัญชามีความเห็นว่า บัณฑิตเป็นผู้มีความประพฤติและนิสัยในการทำงานเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สันติภาพ กองกาญจนะ (2515) ซึ่งได้ติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ผลการวิจัยปรากฏว่า บัณฑิตมีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่โดยเฉพาะรับผิดชอบในการเตรียมการสอน ปรับตัวเข้ากับผู้บังคับบัญชาได้ดี บัณฑิตเห็นว่าตนเองมีความสามารถเหมาะสมในการปฏิบัติงานทั่วไปดี มีบุคลิกภาพดี นอกจากนี้ บัณฑิตได้แสดงความเห็นต่อสถาบันหรือวิทยาลัยวิชาการศึกษา ว่า กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ให้แกบัณฑิตนั้น มีประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติงาน การเรียนการสอน ควรมีการแก้ไขปรับปรุงบ้าง รวมทั้งบริการบางอย่าง

บุญจิตต์ ณ ลำเลียง (2512) ได้สำรวจการทำงานของบัณฑิตทางการศึกษาปีการศึกษา 2510 พบว่า บัณฑิตเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพครู โดยเฉพาะแล้วทำการสอนสัปดาห์ละ 18 ชั่วโมง การจัดหลักสูตร การบริการห้องสมุดและกิจกรรมอื่น ๆ ของสถาบันอยู่ในระดับดีพอควร แต่ส่วนใหญ่ยืนยันว่า สถาบันต่าง ๆ ควรปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

เสริมจิต ชูพินิจ (2513) ได้ทำการสำรวจการทำงานของบัณฑิตสาขาบริหารการศึกษากจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจอาชีพ การนำความรู้และประสบการณ์จากการเรียนไปใช้ ปัญหาและความต้องการในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยปรากฏว่า บัณฑิตส่วนใหญ่เป็นข้าราชการทำงานด้านบริหารสังกัดกรมวิสามัญศึกษา หรือกรมสามัญศึกษาในปัจจุบัน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและกรมการฝึกหัดครู ตามลำดับ ในด้านความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในสาขาวิชาบริหารการศึกษานั้น บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้นำมาใช้ในการปฏิบัติงานพอประมาณ นอกจากการวิจัยการศึกษาเท่านั้นที่นำมาใช้น้อยมาก ปัญหาสำคัญที่สุด ในการปฏิบัติงานของบัณฑิต คือ ปัญหาการบริหารเนื่องจากขาดกำลังคน งบประมาณและอุปกรณ์

ปัญหารองลงมา คือ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน นักเรียน สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และ ปัญหาส่วนตัว ในด้านความเห็นต่อสถาบันนั้น บัณฑิตเห็นว่าการจัดการศึกษานั้นเหมาะสม พอประมาณ และได้เสนอแนะว่าควรปรับปรุงคุณภาพและปริมาณผู้สอน การสอนควรเน้นภาคปฏิบัติให้มากกว่าภาคทฤษฎี และควรเพิ่มวิชาการบางวิชาที่จำเป็นต่อการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน

วรรณวิไล ชุ่มภิรมย์ (2513) ได้วิจัยด้านการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา ครุศาสตร์- บัณฑิต สาขาพยาบาลศึกษา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2511 - 2512 ผลการวิจัยปรากฏว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานในด้านการสอนซึ่งตรงกับความมุ่งหมายของหลักสูตรที่เรียนไป บัณฑิตส่วนใหญ่สามารถนำความรู้และประสบการณ์ทั้งวิชา พยาบาลและวิชาครูไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการทำงาน ในด้านปัญหาการทำงานนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ได้แก่ การขาดหนังสือสำหรับค้นคว้าในสายวิชาที่สอนเพื่อใช้ในการเตรียมการสอน ขาดอุปกรณ์ในที่ทำงาน คือ สถานที่สอนอยู่ แต่บัณฑิตส่วนใหญ่ก็มีความพอใจในงานที่ทำอยู่

ภาวดี อริยกุลกาญจน์ (2514) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการติดตามผลบัณฑิตทางแพทย- ศาสตร์ ในประเทศไทยทำสำเร็จการศึกษาระหว่าง ปีการศึกษา 2489 - 2508 จากคณะ แพทย์ศาสตร์ ศิริราชพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และโรงพยาบาลนครเชียงใหม่ โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจอาชีพของบัณฑิตทางแพทยศาสตร์ การกระจายของบัณฑิตที่ประกอบ อาชีพแพทย์ สำรวจลักษณะงานของบัณฑิตที่ประกอบอาชีพแพทย์และเปรียบเทียบความแตกต่าง ในการประกอบอาชีพระหว่างบัณฑิตชายและบัณฑิตหญิง โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลปรากฏว่า บัณฑิตทางแพทยศาสตร์เกือบทั้งหมด คือ ร้อยละ 92 ประกอบอาชีพแพทย์ ร้อยละ 6 ไปทำการศึกษาคือในต่างประเทศและร้อยละ 2 ทำงาน ด้านอื่น บัณฑิตที่ประกอบอาชีพส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในส่วนภูมิภาคนั้นมี บัณฑิตกระจายอยู่ในภาคเหนือมากกว่าภาคอื่นเล็กน้อย การกระจายในหน่วยงานลักษณะต่าง ๆ นั้น พบว่า มีการกระจายอยู่ในโรงพยาบาลและโรงเรียนแพทย์มากกว่าในศูนย์บริการอนามัย และสถานอนามัย ในด้านหน่วยงานที่บัณฑิตทำงานอยู่นั้น พบว่าเกือบทั้งหมดกระจายอยู่ใน หน่วยงานที่สังกัดรัฐบาล งานหลักของบัณฑิตส่วนใหญ่ คือ การตรวจรักษาและป้องกันโรค ความแตกต่างระหว่างเพศของบัณฑิตมีความสัมพันธ์ต่อการประกอบอาชีพในเขตความเจริญ ของท้องถิ่น ภาคและลักษณะของหน่วยงาน

กัณฑ์ พูลศิลป์ (2515) ได้ติดตามผลบัณฑิตทางการศึกษาวิชาเอกชีววิทยา และ
 ระวีวรรณ ศรีบุญลือ (2515) ได้ติดตามผลบัณฑิตทางการศึกษาวิชาเอกฟิสิกส์ ซึ่งผลการวิจัย
 คล้ายคลึงกัน ผลปรากฏว่า บัณฑิตมีความเห็นว่า เนื้อหาวิชาเหมาะสมแล้ว ควรเพิ่มเนื้อหา
 วิชาให้กว้างและลึกซึ้งไปอีก วิชาใดที่เข้าชั้นให้ตัดออก ประสพการณ์ทางด้านทฤษฎี
 ในการศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้มาก ปัญหาในการปฏิบัติงาน คือ ขาด
 เครื่องมือเครื่องใช้ในการทดลอง และตำราและเอกสารประกอบการเรียนมีน้อย

ทวีป ศิริรัศมี (2517) ทำการติดตามผล คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ปีการศึกษา 2478 ถึง 2512 ผลการวิจัยปรากฏว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแตกต่าง
 กันในภาคและหน่วยงานต่าง ๆ กัน ลักษณะงานที่บัณฑิตปฏิบัติแตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์
 ระหว่างอาชีพ ภาคหน่วยงานและลักษณะงานของบัณฑิตกับ เพศ แผนกวิชา รายได้ วุฒิ
 ทางการศึกษาและชั้นทางราชการของบัณฑิต

บุญชัย บุญวิรัตน์ (2517) ได้ทำการวิจัย เรื่องการติดตามผลการปฏิบัติงานของ
 มหบัณฑิตจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2500 - 2515 เกี่ยวกับทัศนคติของ
 ผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ผลการวิจัย ปรากฏว่า ผู้บังคับบัญชามีความเห็นว่าผู้สำเร็จ
 การศึกษามหบัณฑิต มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี
 ในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ทักษะในการแต่งกาย มารยาทท่าทางซึ่งเหมาะสมกับ
 การเป็นครู ความรับผิดชอบในหน้าที่การงานและความขยันตั้งใจในการทำงาน ผู้บังคับบัญชา
 เห็นว่า ผู้สำเร็จการศึกษามหบัณฑิต มีความสามารถอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนความสามารถในการ
 เป็นผู้นำที่ดี ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้วนวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง

ประเสริฐ ภูจันทิก (2517) ได้วิจัย เรื่องการติดตามผลการปฏิบัติงานของมหบัณฑิต
 จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2500 - 2515 เกี่ยวกับการประเมินค่าตนเอง
 ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้สำเร็จการศึกษามหบัณฑิต ประเมินค่าตนเองโดยทั่ว ๆ ไป อยู่ใน
 เกณฑ์ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะเรื่องความเชื่อมั่นในตนเองหรือความเป็นตัวของตัวเอง และ
 เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ส่วนเรื่องความสามารถในการผลิตผลงานทางวิชาการ
 เช่น การจัดอภิปราย ปาฐกถา นิทรรศการ ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเรื่องอื่น ๆ

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยาลัยวิชาการศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต เห็นว่า คนได้ใช้ความรู้จากวิชาสามัญในการปฏิบัติงาน หรือการสอนมากกว่าวิชาอื่น ๆ สำหรับความคิดเห็นต่ออาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการวัดประเมินผล และการใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ กัน ปรากฏว่า ผู้สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต เห็นว่า อาจารย์ผู้สอนในหมวดวิชาสามัญมีความสามารถในการวัดประเมินผลและการใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ มากกว่าอาจารย์ผู้สอนในหมวดวิชารากฐาน

ส่วนการเปรียบเทียบการประเมินค่าตนเองระหว่างสาขาวิชา ผลปรากฏว่าผู้สำเร็จการศึกษาสาขาจิตวิทยา บรรณารักษศาสตร์ การแนะแนว การวัดผลการเรียนและโสตทัศนศึกษา ประเมินค่าตนเองว่า มีความสามารถในการทำงานทั่วไป ความสามารถในการสอน ความขยันและความตั้งใจในการทำงาน มนุษยสัมพันธ์ ความรู้เฉพาะในหน้าที่ของตนและความรับผิดชอบดีกว่าผู้สำเร็จการศึกษา มหาบัณฑิตสาขาอุดมศึกษา การฝึกหัดครูมัธยมศึกษา และประถมศึกษา

จากการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาที่ผู้สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต ได้นำไปใช้ในการปฏิบัติงานและหรือการเรียนการสอน แยกเป็นหมวดวิชา ดังนี้คือ เกี่ยวกับวิชารากฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต ส่วนมากเห็นว่า วิชาจิตวิทยาใช้ในการปฏิบัติงานหรือการสอนมากที่สุด เกี่ยวกับวิชาเทคนิค ผู้สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิตส่วนมากเห็นว่า วิชาการวิจัยใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานหรือการสอนมากที่สุด

มณีรัตน์ พัทโร (2520) ได้ติดตามผลบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปี 2511 - 2518 ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษา ได้ทำงานตรงตามสาขาวิชา บัณฑิตส่วนน้อยที่ประสบปัญหาในการทำงานด้านต่าง ๆ ในด้านการจัดการเรียนการสอนของคณะ บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การจัดการสอนในด้านต่าง ๆ มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ในด้านสวัสดิการและอุปกรณ์การสอนมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

สุนิตย์ แวงศักดิ์ (2521) ได้ทำการวิจัยและติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีทางการศึกษา จากวิทยาลัยครู ผลการวิจัยปรากฏว่า

ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูในทัศนะของตนเองและผู้บังคับบัญชาโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในเกณฑ์ดี

ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูที่ศึกษาในกลุ่มวิชาที่ต่างกันในแต่ละของตนเอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P > .05$) ยกเว้นในด้านการสนองความต้องการของสังคมและทัศนคติต่อวิชาชีพครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$)

ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูในทัศนคติของตนเองและผู้บังคับบัญชา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P > .05$) ยกเว้นในด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ บุคลิกภาพของการเป็นครู และทัศนคติต่อวิชาชีพครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$)

ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีจากวิทยาลัยครู ในทัศนคติของผู้บังคับบัญชาที่มีอายุราชการ และวุฒิครูต่างกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P > .05$)

ทิพวรรณ ยิ้มสวัสดิ์ (2522) ได้ทำการติดตามผลมทบัณฑิต สาขาจิตวิทยา ผลการวิจัยปรากฏว่า

มทบัณฑิต ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาโดยปฏิบัติงานมากกว่า 2 ประเภทขึ้นไป ในเวลาเดียวกัน ลักษณะของงานที่ปฏิบัติมากที่สุด คืองานสอนและงานให้บริการควบคู่กันไป มทบัณฑิตจิตวิทยาได้ปฏิบัติงานตรงตามสาขาวิชา คิดเป็นร้อยละ 70.50 มีความก้าวหน้าในด้านอาชีพ โดยมทบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปฏิบัติงานในตำแหน่งระดับบริหาร ร้อยละ 43.33 ตำแหน่งระดับปฏิบัติการ ร้อยละ 36.67 และมทบัณฑิต ที่สำเร็จจาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปฏิบัติงานในตำแหน่งระดับบริหาร ร้อยละ 22.58 ระดับปฏิบัติการ ร้อยละ 77.42 นอกจากนี้ มทบัณฑิตมีความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ โดยได้ผลิตผลงานด้านการเขียนบทความมากที่สุด รองลงมาคือ การผลิตเอกสารและงานวิจัย

ผลจากการเปรียบเทียบการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยมทบัณฑิตจิตวิทยาและผู้บังคับบัญชาของมทบัณฑิต ปรากฏว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) 18 ด้านในจำนวนความสามารถทั้งหมด 24 ด้าน

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรด้านการให้ความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ มีในด้านการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการและประสบการณ์ด้านวิชาชีพ ปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกงานและการเตรียมประสบการณ์ด้านวิชาชีพ มีในด้านการเพิ่มประสบการณ์ด้านวิชาชีพ เพิ่มระยะเวลาในการฝึกงาน ปรับปรุงวิธีการประเมินผลการฝึกงาน การเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกงานและควรมีการสัมมนาปัญหาวิชาชีพ ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้ความรู้และประสบการณ์ในการวิจัยนั้น มหาวิทยาลัยเสนอแนะให้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการวิจัย เพิ่มการฝึกปฏิบัติ ปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน การจัดอาจารย์ที่ปรึกษา และการปรับปรุงห้องสมุด

สำหรับปัญหาในการปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและผู้ร่วมงาน ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาส่วนตัว ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน

จันทนา แสสุวรรณ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่องการติดตามผลมหาวิทยาลัย สาขาวิชาพลศึกษา ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่สำเร็จปริญญาบัณฑิตสาขาพลศึกษา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ในตำแหน่งอาจารย์มากที่สุด และส่วนใหญ่ทำงานในสังกัดของรัฐบาล มหาวิทยาลัย ร้อยละ 22.45 ทำหน้าที่บริหารด้านพลศึกษา เหตุสนใจที่ทำให้มหาวิทยาลัยไปทำการศึกษาคู่กับมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมากที่สุดคือ ต้องการหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน การนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการทำงานด้านต่าง ๆ นั้น พบว่า ด้านบริหารและด้านนิเทศใช้ในระดัปลานกลาง ด้านการสอนและการวัดผลใช้ในระดัปลานมาก ด้านสถานที่และอุปกรณ์ได้ใช้ในระดัปลานกลาง ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ใช้มากเป็นบางอย่าง ด้านการหาความรู้เพิ่มเติม ด้านการบริการและด้านมนุษยสัมพันธ์ ส่วนใหญ่ได้ใช้ในระดัปลานมาก ผลงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยมีหลายประเภท มีมากที่สุดคือ การจัดหรือร่วมจัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ นอกจากนั้นมีผลงานอื่น เช่น การเขียนตำรา การวิจัย การเขียนบทความและการปรับปรุงหลักสูตร มหาวิทยาลัยเป็นสมาชิกวิชาชีพมากกว่าสมาคมอื่น ๆ และมีส่วนร่วมในการสัมมนาวิชาการของสมาคมมากกว่ากิจกรรมอื่น มหาวิทยาลัยมีโครงการพัฒนาวิชาชีพหลายด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ซึ่งรวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรด้วย การเผยแพร่วิชาการและการบริการการปรับปรุงบุคลากรทางด้านพลศึกษาและโครงการอื่น ๆ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและ

การจัดประสบการณ์ให้แก่บัณฑิตนั้น ปรากฏว่าหลักสูตรควรมีการปรับปรุงเนื้อหาวิชา การเรียนการสอนควรมีการปรับปรุงทั้งผู้เรียนผู้สอนและวิธีการสอน การจัดประสบการณ์ควรให้บัณฑิตได้มีประสบการณ์ตรงมากที่สุด

ลดาพร รวีรัฐ (2524) ได้ทำการติดตามผลมหัทธิศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ ที่สำเร็จการศึกษา 2518 - 2520 โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยปรากฏว่า มหัทธิตส่วนใหญ่ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่เรียนเมื่อจบการศึกษาแล้ว มหัทธิตไม่เปลี่ยนงานยังคงทำงานที่เดิมแต่มีตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น มหัทธิตส่วนใหญ่พอใจในตำแหน่งหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่ และสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาระดับปริญญาโทไปใช้ได้มาก ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของมหัทธิต ส่วนใหญ่เนื่องจากมีงานที่รับผิดชอบมากเกินไป ไม่พอใจระบบการบริหารขาดความเสมอภาคในหน่วยงาน ขาดงบประมาณ มหัทธิตมีความเห็นว่าควรปรับปรุงหลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหัทธิต มหัทธิตส่วนใหญ่ประเมินผลตนเองในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับดีมาก ยกเว้นด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งก็คล้ายคลึงกับความเห็นของผู้บังคับบัญชาของมหัทธิต

กานดา ลือสุทธิวิบูลย์ (2524) ได้ทำการวิจัย โดยมีจุดประสงค์เพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานของมหัทธิตทางการวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในทัศนะของตนเอง และผู้บังคับบัญชา ในด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ความรู้ความสามารถพิเศษ ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ บุคลิกภาพของนักวิจัย ทัศนคติต่อวิชาชีพและมนุษยสัมพันธ์ ได้ข้อค้นพบดังนี้

ผลการปฏิบัติงานทุกด้านของมหัทธิตทางการวิจัยการศึกษา ในทัศนะของตนเอง ระหว่างมหัทธิตที่ได้เกียรตินิยม เมื่อสำเร็จปริญญาตรีกับมหัทธิตที่ไม่ได้เกียรตินิยม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ($P > .05$) ยกเว้นด้านบุคลิกภาพของนักวิจัย ซึ่งกลุ่มมหัทธิตที่ได้เกียรตินิยมเมื่อสำเร็จปริญญาตรี เห็นว่าผลการปฏิบัติงานของตนอยู่ในเกณฑ์สูงมากกว่า ความเห็นของกลุ่มมหัทธิตที่ไม่ได้เกียรตินิยมอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$)

ผลการปฏิบัติงานทุกด้านของมหัทธิตทางการวิจัยการศึกษา ในทัศนะของตนเอง ระหว่างกลุ่มมหัทธิตที่มีผลการเรียนดีเมื่อสำเร็จปริญญาตรีเศรษฐศาสตร์มหัทธิตกับกลุ่มมหัทธิตที่มีผลการเรียนใช้ได้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$)

ผลการปฏิบัติงานทุกด้านของมหาวิทยาลัยทางการวิจัยการศึกษา ในทัศนะของผู้บังคับ-
บัญชาที่มีวุฒิทางวิจัยการศึกษา กับผู้บังคับบัญชาที่ไม่มีวุฒิทางวิจัยการศึกษา แตกต่างกันอย่าง
ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการปฏิบัติงานทุกด้านของมหาวิทยาลัยทางการวิจัยการศึกษา ในทัศนะของผู้บังคับ-
บัญชาอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าในทัศนะของมหาวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

ผลการปฏิบัติงานทุกด้านของมหาวิทยาลัยทางการวิจัยการศึกษา ในสาขาวิชาที่
ต่างกันในทัศนะของตนเอง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านบุคลิกภาพของ
นักวิจัย ซึ่งมหาวิทยาลัยสาขาวิจัยการศึกษา เห็นว่าผลการปฏิบัติงานของตนอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่า
ในความเห็นของมหาวิทยาลัยสาขาการวัดและประเมินผลการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมบูรณ์ แวงฉิมพลี (2525) ได้ติดตามผลการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขา
วิชาประถมศึกษา ผลการวิจัยมีดังนี้คือ

ครุศาสตรมหาบัณฑิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ปฏิบัติงานสังกัดกระทรวง
ศึกษาธิการ นอกจากนี้สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ครุศาสตรมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ปฏิบัติงานการสอน
และงานนิเทศการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและการฝึกหัดครู รองลงมา ได้แก่ระดับประถมศึกษา

ครุศาสตรมหาบัณฑิตมีความต้องการศึกษาต่อ เพื่อการเพิ่มพูนทางวิชาการและส่วนใหญ่
ปรากฏผลงานทางวิชาการหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ปัจจุบันประกอบอาชีพแล้วทั้งหมดและ
มีความเห็นว่า การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ค.ม. (ประถมศึกษา) มีผลให้เกิดความเจริญ
ก้าวหน้าในหน้าที่การงานอันอำนวยประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม

ความคิดเห็นของครุศาสตรมหาบัณฑิต ผู้ที่มีพื้นความรู้ปริญญาตรี สาขาวิชาประถม-
ศึกษาและผู้ที่มีพื้นความรู้ปริญญาตรีสาขาวิชาอื่น ต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาประถม-
ศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 และเมื่อพิจารณาแล้ว
ปรากฏว่าครุศาสตรมหาบัณฑิตส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชา
ประถมศึกษา

ความคิดเห็นของครุศาสตรมหาบัณฑิต ผู้ที่ปฏิบัติงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและ
ผู้ที่ปฏิบัติงานในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยต่อการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษา

ไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยพิจารณาจากเนื้อหาและการจัดประสบการณ์ของรายวิชาต่าง ๆ ส่วนมากไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาแล้วทุกรายวิชามีความจำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานในระดับปานกลางถึงระดับมาก

ค้ำปัญหาในการปฏิบัติงานของครุศาสตร์มหาบัณฑิตทั้งสองกลุ่มดังกล่าวในเรื่องต่าง ๆ ส่วนมากแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่สภาพปัญหาเรื่องต่าง ๆ ประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

ศรีลักษณ์ สง่าเมือง (2525) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การติดตามผลมหาบัณฑิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์ มีจุดประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของมหาบัณฑิตทางสาขาวิชามนุษยศาสตร์ต่อการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในด้านความรู้ทางวิชาการและการนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการทำงาน ตลอดจนเปรียบเทียบการประเมินผลการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์ในทัศนะของผู้บังคับบัญชาและมหาบัณฑิตเอง ผลการวิจัยปรากฏว่า มหาบัณฑิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ร้อยละ 70.7 ทำงานในด้านการสอนในหน่วยงานของรัฐบาล และได้ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่เรียน มหาบัณฑิตส่วนใหญ่มีงานทำอยู่แล้วและเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วไม่ได้เปลี่ยนงาน ผลงานทางวิชาการที่มีเปอร์เซ็นต์สูงสุดคือ เอกสารประกอบการสอน นอกจากนี้มหาบัณฑิตยังมีผลงานด้านอื่น ๆ เช่น เขียนตำรา เขียนบทความและเข้าร่วมประชุมและสัมมนาทางวิชาการ

มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ระบุว่า สามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาระดับปริญญาโทไปใช้ในการทำงานได้มาก และมีความเห็นว่าควรปรับปรุงหลักสูตรในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ให้มีการศึกษาด้านปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎีให้มากขึ้น

การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิต ในจำนวนเนื้อหา 3 ด้านคือ ด้านความรู้ทางวิชาการ มนุษย์สัมพันธ์และบุคลิกภาพ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

อรุณี สุวรรณสุขโรจน์ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามการทำงานของมหาบัณฑิตสาขา โสภศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำเร็จการศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2507-2520 ผลการวิจัยปรากฏว่า

มหาดพิศส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ เป็นงานสอนมากกว่างานบริษัทหรืองาน
จัดอบรมบริการ มีอัตราเงินเดือนระหว่าง 3,000 - 6,000 บาท และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ
เห็นว่าความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาปริญญาโท โสศตศึกษา ส่วนมากได้นำมาใช้
ในการปฏิบัติงานพอประมาณ บัณฑิตส่วนใหญ่ในการปฏิบัติงานของมหาดพิศ คือขาดงบประมาณ
ในการจัดซื้อเครื่องมือ อุปกรณ์ ให้พอเพียง

มหาดพิศมีความเห็นว่า สถาบันจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสมพอประมาณและได้
เสนอให้ปรับปรุงการสอน เน้นภาคปฏิบัติให้มากกว่าทฤษฎี ใช้วิธีการสอนที่ทันสมัย จัดสรร
เครื่องมือ อุปกรณ์ให้เพียงพอ มีเนื้อหาตำราเรียนที่ผู้เรียนจะค้นคว้าได้มากขึ้น เพิ่มเนื้อหา
วิชาที่ก้าวหน้าทางวิชาการ โสศตศึกษาไว้ในหลักสูตร นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ ควร
มีการปรับปรุงภาควิชาให้ก้าวหน้าทันสมัย จัดฝึกอบรมเผยแพร่วิชาความรู้ ทั้งในรูปการจัด
สัมมนา การจัดทำมีการฝึกหัด ฝึกฝน หรือการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ ในลักษณะเอกสาร
เผยแพร่เป็นศูนย์วิชาการ โสศตศึกษา ให้บริการวิชาการ โสศตศึกษาได้อย่างกว้างขวาง
และติดตามผลมหาดพิศและนิสิตที่จบไปอย่างสม่ำเสมอ

งานวิจัยในต่างประเทศ

อัลซีเอเทอร์ และเอกเคอร์ท (Alciatore and Eckert : 1968) ได้
ศึกษาวิจัย ถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงการปริญญาเอกกับการประกอบอาชีพของนักศึกษา
ปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยมินเนโซต้า (Minnesota) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำการศึกษานี้
เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากขึ้น
ผลการวิจัยพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นิเวศวิทยาส่วนใหญ่
ทำงานในมหาวิทยาลัย ประกอบอาชีพครู นักบริหารและวิจัยในมหาวิทยาลัย ส่วนผู้สำเร็จ
ทางวิทยาศาสตร์ทำงานด้านอุตสาหกรรมและโครงการวิจัยของรัฐบาล บัณฑิตส่วนใหญ่ใช้เวลา
เพื่อทำงานด้านการสอน การบริหารและการวิจัย บัณฑิตที่ทำงานด้านวิชาการมีความเห็น
เป็นโอกาสที่ใช้ความรู้อย่างเต็มที่และได้ทำงานวิจัยด้วย ผู้ที่ทำงานด้านการสอน ส่วนใหญ่
ต้องการให้มีการฝึกสอนและแสดงความคิดเห็นว่า การฝึกสอนในขณะที่ศึกษาเป็นระดับปริญญาเอก
นั้น มีความสำคัญและเป็นประโยชน์มาก และเสนอแนะให้เพิ่มประสบการณ์ด้านการสอน การ
วิจัยและการสัมมนาแก่บัณฑิตให้มากขึ้น

บูท (Booth : 1971) ได้ติดตามผลผู้สำเร็จ โครงการปริญญาเอกจากวิทยาลัย การศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐจอร์เจีย (University of Georgia) โดยมุ่งสำรวจ ตำแหน่งงานปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ ผลการวิจัย ปรากฏว่า ผู้สำเร็จส่วนใหญ่ทำงานด้านการศึกษาในมหาวิทยาลัย รายได้เฉลี่ยปีละ 16,000 เหรียญ ผู้สำเร็จการศึกษาพอใจในความรู้ด้านวิชาการ แต่มีความเห็นว่าความรู้ด้านสังคม ยังไม่ได้รับมากเท่าที่ควร และได้เสนอให้ทางวิทยาลัยจัดกิจกรรมส่งเสริมมากขึ้น เช่น ให้มี ส่วนในการทำงานกับบุคคลในสายวิชาชีพอื่น เป็นต้น ผลงานวิจัยนี้เป็นการสนับสนุนคำกล่าว ของ สตูป และ วอลคิส ว่าการติดตามผลเป็นการสำรวจอาชีพและทัศนคติของผู้สำเร็จ การศึกษาที่มีต่อสถาบันการศึกษา

งานวิจัยที่ทำการติดตามผลเกี่ยวกับความก้าวหน้าของนักศึกษา โดย นิโคลส์และ แอสติน (Nichols and Astin : 1966) ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาใน สหรัฐอเมริกาที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงของทุกรัฐ โดยพิจารณาจากประกาศนียบัตรในระดับมัธยมศึกษา และคะแนนในการสอบ เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นที่ยอมรับ ของคณะกรรมการสอบ ตั้งแต่ปี คริสตศักราช 1956 - 1959 จำนวน 3,106 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บ รวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษากลุ่มดังกล่าวสำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตมากที่สุดในทุก ๆ รุ่น รองลงมาคือ ระดับปริญญาโทบัณฑิต ปริญาคุณวุฒิบัณฑิต ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือ ต่ำกว่าปริญญาบัณฑิต ในด้านการวางแผน การศึกษานั้นมุ่งหวังเรียนถึงระดับคุณวุฒิบัณฑิตมากที่สุด สำหรับเพศชาย ส่วนหญิงต้องการ ศึกษาถึงระดับบัณฑิตมากที่สุด ในด้านการทำงานนั้นส่วนใหญ่ทำงานหรือทำสัญญาจ้างใน การทำงานเมื่อศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย และส่วนน้อย คือ ไม่ถึงร้อยละ 1 ที่ยังไม่มีการทำหรือ ผู้ว่าจ้างเลย ในสาขาวิชาที่ศึกษานั้นมีความแตกต่างกันระหว่างชายกับหญิง คือ ชายศึกษาทาง วิทยาศาสตร์กายภาพมากที่สุด หญิงศึกษาทางมนุษยศาสตร์มากที่สุด ส่วนการศึกษาวิชาชีพ ขึ้นสูง หรือวิชาเฉพาะนั้น ทั้งชายและหญิงศึกษาด้านวิชาการศึกษามากที่สุด การเลือกวิชาชีพ ในขณะเข้าศึกษานั้น นักศึกษาเลือกและหวังทำงานด้านวิจัยมากที่สุดสำหรับนักศึกษาชาย ส่วน นักศึกษาหญิงเลือกงานสอนหนังสือมากที่สุด และเมื่อติดตามผล หลังสำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ ปรากฏว่าชายทำงานด้านวิจัยมากที่สุด และหญิงทำงานด้านการสอนมากที่สุด ในด้านการมี ครอบครัวนั้น หญิงมีจำนวนร้อยละมากกว่าชายรวมทั้งการมีบุตรด้วย

โคทส์ (Koats:1969) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการติดตามผลนักศึกษาเอเชียที่ไปทำการศึกษายูนิในมหาวิทยาลัยในออสเตรเลีย และคณะกรรมการหนังสือพิมพ์ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้ศึกษาถึงการทำงานของบัณฑิตที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักร ในปี 1969-1970 การวิจัยทั้ง 2 เรื่องนี้ มุ่งศึกษาในเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน คือ งานวิจัยของ คอปน์ มุ่งศึกษาเพื่อต้องการทราบว่านักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วนั้นได้นำความรู้จากการศึกษาในมหาวิทยาลัยออสเตรเลียไปใช้หรือไม่ หลังจากกลับไปสู่ประเทศของตนแล้ว เมื่อกลับไปแล้วได้งานทำหรือไม่ งานตรงกับสาขาวิชาที่เรียนไปหรือไม่ และต้องการกลับไปสู่ประเทศออสเตรเลียอีกหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผู้สำเร็จการศึกษาที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นผู้ที่ไปศึกษาทั้งโดยทุนส่วนตัวและทุนของรัฐบาล ผู้สำเร็จการศึกษาที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นผู้ที่ไปศึกษาทั้งโดยทุนส่วนตัวและทุนของรัฐบาล ผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศฟิลิปปินส์ อินเดียน ปากีสถาน ซीलัน ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ชวา ชาราวัก และสิงคโปร์ ผลการวิจัยปรากฏว่านักศึกษาที่สำเร็จส่วนใหญ่ได้นำความรู้จากการศึกษาไปใช้และทำงานตรงสายวิชาที่ได้ศึกษาไป มีส่วนน้อยที่ทำงานไม่ตรงสายวิชา สาขาวิชาที่ใหญ่ ๆ ที่ทำได้แก่ ทางด้านสถาปัตยกรรม และวิศวกรรม การศึกษา ศิลปและสังคม แพทย์ เศรษฐศาสตร์และการบัญชี วิทยาศาสตร์ ผู้ที่ยังไม่มีงานทำหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วพบว่า มีเพียงชาวอินโดนีเซียเท่านั้น แต่มีใช้ทุกคน งานที่ทำมากที่สุด ได้แก่ งานทางด้านการศึกษา ศิลปและสังคม ส่วนงานที่มีผู้ทำน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเศรษฐศาสตร์และการบัญชี หน่วยงานที่ทำ ได้แก่ งานที่สังกัดรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจมากที่สุด

งานอันดับแรกที่ผู้สำเร็จการศึกษาทำเมื่อกลับสู่ประเทศของตนและได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ได้ฝึกฝนอบรมหรือเรียนมามากที่สุดคือ ชาวไทย ส่วนการเปลี่ยนงานจากแนวที่ตนได้ศึกษามานั้น ปรากฏว่า ชาวอินเดีย มีมากที่สุด การตงงานเนื่องจากเปลี่ยนวิชาหรือแนวในการศึกษาอบรมนั้น ชาวไทย มีมากที่สุด ในด้านการเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพที่ตนประกอบอยู่นั้น ปรากฏว่า ชาวฟิลิปปินส์ มากที่สุด และชาวชาราวัก น้อยที่สุด ผู้สำเร็จการศึกษาแทบทุกประเทศมีความต้องการกลับไปสู่ประเทศออสเตรเลียอีกถ้ามีโอกาส แต่มีจำนวนไม่มากนักที่มีความต้องการเช่นนั้น

คณะกรรมการหนังสือพิมพ์ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้ทำการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาว่าบัณฑิตแต่ละระดับนั้นต้องการศึกษาต่อหรือทำงานในบ้างและบัณฑิตมีงานทำอยู่แล้วหรือไม่เพียงใด บัณฑิตที่เป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บัณฑิตระดับปริญญาตรี 47,584 คน ปริญญาโท 11,402 คน ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตระดับปริญญาตรี ร้อยละ 39.2 ต้องการ ศึกษาต่อหรืออบรมฝึกฝนวิชาชีพเพิ่มเติม ร้อยละ 36.9 ต้องการทำงานในสหราชอาณาจักร และร้อยละ 24.0 ซึ่งเป็นบัณฑิตชาวต่างประเทศกลับคืนสู่ประเทศของตน ผู้ที่ศึกษาต่อส่วนใหญ่ ศึกษาในสาขาวิชาครุ ศิลปและวิทยาศาสตร์ ส่วนบัณฑิตระดับปริญญาโทนั้น ร้อยละ 64.6 ที่จบ สาขาวิทยาศาสตร์และร้อยละ 35.4 ที่จบสาขาศิลปและสังคม ในจำนวนนี้มีบัณฑิตชาย ร้อยละ 33.6 หญิง ร้อยละ 33.8 ที่มีงานประจำอยู่แล้วในสหราชอาณาจักร ส่วนบัณฑิต ที่ได้งานทำและกำลังหางานทำในสหราชอาณาจักรนั้น มีบัณฑิตชาย ร้อยละ 15.6 หญิง ร้อยละ 19.2 ส่วนบัณฑิตชาวต่างประเทศที่กลับคืนประเทศของตนมีชาย ร้อยละ 15.4 หญิง ร้อยละ 12.3 บัณฑิตที่ศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก มีบัณฑิต ร้อยละ 6.4 และหญิง ร้อยละ 4.6 นอกเหนือจากนั้นบางส่วนกำลังฝึกงาน คุงานและบางส่วนยังไม่ตัดสินใจใด ๆ

เท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่องการติดตามผลการศึกษาจากผลงานวิจัยทั้งในประเทศและ ต่างประเทศนั้น พอจะสรุปได้ว่า การติดตามผลที่ได้กระทำมานั้น ส่วนใหญ่เป็นการติดตามผล ในด้านหลักสูตรเพื่อจะนำข้อมูลและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงหลักสูตร และเนื้อหาวิชาที่สอนให้ ทันสมัย เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์และความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็น การติดตามผลในด้านการประกอบอาชีพ เพื่อศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานทั้งที่เกี่ยวข้องกับตัว ผู้บังคับบัญชา และตัวของบัณฑิตเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย